

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2011
FORFATTER:	Kristian Sølvsten Grøn
TITEL:	Glimt af Stepping Sogns historie.
KORT RESUME:	Om kirke, skole, mejeri, brandværn og kommunale forhold.

GLIMT AF STEPPING SOGNS HISTORIE

AF KRISTIAN SØLVSTEN GRØN

Jeg skal forsøge her at fortælle lidt af den historie, som knytter sig til Stepping Sogn, og jeg er nødt til at gøre det med en meget bred pensel; for der er mange kilder at øse af, og jeg har slet ikke været gennem dem alle. Der er de private arkivalier, som Christiansfeld Lokalhistoriske Arkiv i årenes løb har modtaget, der er erindringer, der er Brødremenighedens Arkiv, der fortæller om den åndelige vækkelse, som foregik i sognene Stepping og Frørup fra omkring 1730, indtil Christiansfeld blev grundlagt i 1773, der er Stepping Sognekommunes arkiv i Landsarkivet i Åbenrå og Christiansfeld Kommunes arkiv i Kolding Stadsarkiv.

I slutningen af 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne indsamlede tidligere sognepræst i Stepping og Frørup, Johannes Tast, en hel del materiale om sognet, og på den baggrund skrev han i 1982 bogen *Glimt af Stepping og Frørup sognes historie*. Denne bog har jeg især benyttet mig af foruden de oplysninger, som jeg selv har samlet gennem årene som præst i sognet.

Og hvad er det så for begivenheder, som i særlig grad har sat sit præg på området og dets befolkning? Det er bl.a. den herrnhutiske vækkelse, som bredte sig til mange egne af Jylland og Fyn i 1700-tallet, men også det forhold, at Stepping var ét af de nordligste sogne i Hertugdømmet Slesvig, et sønderjysk græn-

sesogn, som fra 1864-1920 hørte under Tyskland.

JERNALDER OG KRISTENDOM

Stepping Sogn ligger i et område, hvor der tilbage i oldtiden og helt frem til 1700-tallet var en stor skov, Farrisskoven, der strakte sig fra Lillebælt tværs over Jylland til Ribeegnen. Mod nord grænsede den op til Kongeåen, og det formodes, at den har haft en bredde på 10-15 km. Det fortælles, at røverbander holdt til i skoven, og vilde dyr såsom vildsvin og ulve kunne gøre det usikkert at færdes i skoven. I *Farrisskovens Saga* fra 1947 fortæller K. M. Hermansen, at man under den strenge vinter i 1763 dræbte ulve helt inde i kirkerens våbenhuse og på gaderne i Kolding.

Men ved åer og søer levede der mennesker. Haderslev Museum fandt i sommeren 1977 spor af et jernaldersamfund på marken vest for Stepping Mølle (Møllevej 6), en mark, hvor der indtil i dag er blevet gravet grus. Det var et jernaldersamfund fra det 1. århundrede. I 1991 fandt man tydelige spor af en stormandsgård, en mindre gård og en gravplads, hvor stormandsfamilien blev begravet. Vingsted Historiske Værksted har i samarbejde med Per Ethelberg fra Haderslev Museum lavet en rekonstruktion af stormandsgården, som bestod af 3 langhuse med et hegn om-

Rekonstruktion af stormandsgård vest for Stepping Mølle.

kring hele gården. I bogen *Sønderjyllands Oldtid* skriver H. E. Sørensen, at gården sandsynligvis har rummet familiens beboelse, en stald til omkring 50 dyr og lade samt et mindre hus, der vel har været til tyende eller trællehold. Ca. 100 m vest for gården lå en gravplads med flere høje og ganske lave tuer over urnegrave, der indeholdt rige gravgaver, bl.a. remspænder af ædelmetal og rideudstyr som sporer og brætspil, der viser, at de ikke har behøvet at arbejde hele tiden. Den tids mennesker forestillede sig, at de efter døden ville fortsætte næsten på samme måde som i livet.

I Stepping Kirke kan man nederst i tårnarkadens nordre vange se et hammerlignende tegn. Dette tegn kan tolkes som Thors hammer, et vidnesbyrd om den ældste religiøse overbevisning i Stepping. Selv om jernaldersamfundet i Stepping var omgivet af skov til alle sider, har der alligevel været kontakt ud til den store verden. Det ses bl.a. af, at man i 1923 her fandt en østgotisk mønt, en "soli-

dus" fra kejser Anastasius' tid (491-518). Vi ved, at vikingerne har bevæget sig vidt omkring på deres togter, og af og til har man også fået besøg af handelsfolk sydfra. Disse kontakter førte til, at kristendommen kom til området. Der er formentlig bygget en lille trækirke i sognet allerede omkring år 1000, som omkring 1150 blev afløst af den nuværende stenkirke. I 1400-tallet blev Stepping

Thors hammer i Stepping Kirke.

Tympanon over indgangsdøren til Stepping Kirke.

Kirke udvidet mod vest, der blev bygget tårn, våbenhus og sakristi.

Over indgangsdøren til Stepping Kirke ses en tympanon, som tidligere (indtil 2007) sad over indgangsdøren til våbenhuset, men som nu er placeret over døren ind til kirken, dets oprindelige placering fra kirkens ældste tid. Tympanet er hugget i sten og indeholder en række kristne symboler bl.a. Guds øje, et græsk kors og Guds velsignende hånd (tre fingre), men det mest bemærkelsesværdige er Kristus, som hænger – som på korset – med udstrakte arme, men korset er væk. Dette fortæller os om synet på Kristus dengang – sådan som vi også kan se det på Jellingestenen. Begge sten viser tydeligt, at det er Jesu sejr over død og grav, som er det centrale budskab og ikke hans lidelse og død – sådan som vi kan se det på det middelalderlige krucifiks, som nu hænger inde i kirken.

Med kristendommens indførelse opstod også den kirkelige opdeling af landet i sogne. Ordet sogn betyder, at folk "sogner", dvs. søger en kirke. Stepping og Frørup sogne har næsten altid været fælles om den samme præst. Helt tilbage i 1215 havde paven ellers bestemt, at de to sogne skulle have hver deres præst, fordi de var for store til, at én præst

kunne sørge ordentligt for alle sjæle, men paven beslutning blev aldrig ført ud i livet, og indimellem måtte de to sogne endda nøjes med at blive betjent af munke og præster fra Haderslev – i lighed med andre sogne i området. Vi kender kun en enkelt af de præster, som var ansat i Stepping og Frørup før Reformationen, Nicolaus Dragy, der i 1450 forærede Stepping Kirke den alterkalk, som stadig bruges i dag.

Jernaldersamfundet vest for Stepping Mølle er de første spor, vi har fundet af mennesker i Stepping Sogn. Der har formentlig ikke

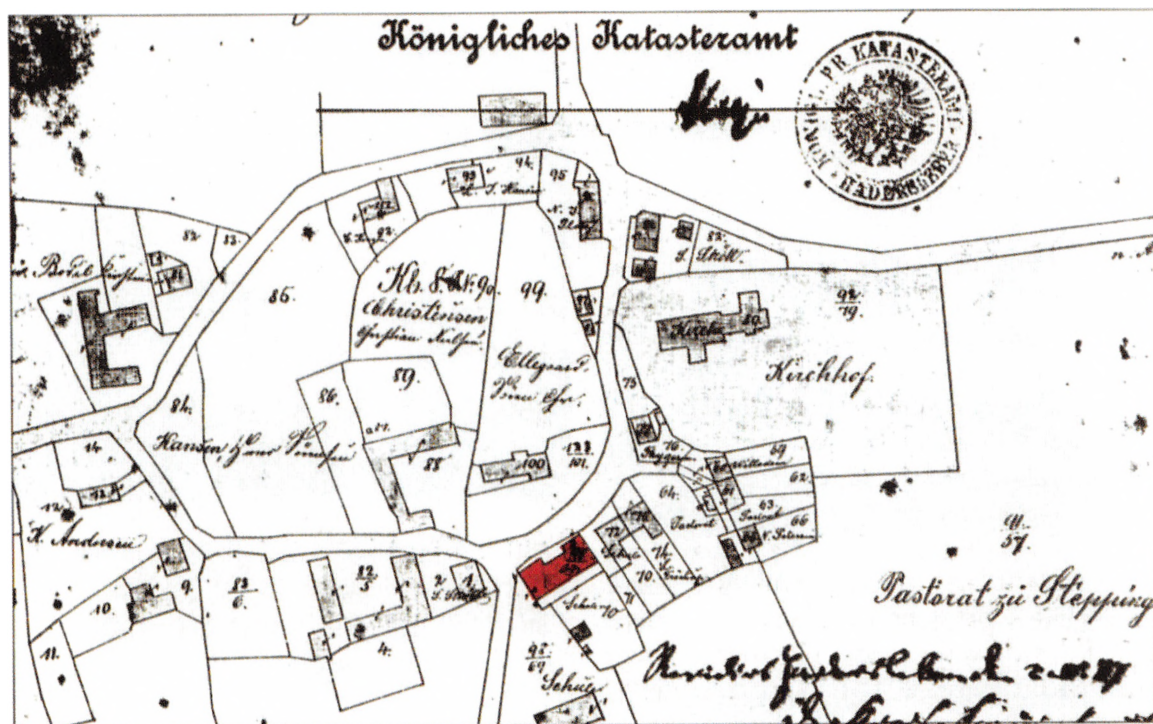
Stepping Kirkes alterkalk fra 1450.

boet mennesker her tidligere. Stepping by ligger på en flad skråning ud mod Nørreå, kirken er det naturlige centrum, og byen er anlagt som en typisk forteby. Det er ikke længere synligt, men det ses tydeligt på et gammelt kort fra 1887, hvor man kan se forten lige vest for kirken. Ud over kirken er de ældste bygninger den gamle præstegård på Langforte med stuehuset fra 1852 og udbygningen fra 1600-tallet, og Langforte 1 er en bindingsværksbygning fra 1740. Her var der førhen posthus og telefoncentral. På Jomfrugang nr. 3 og 9 ligger to interessante huse, "Søstrehuset" fra 1745 og den gamle degneskole fra 1831.

CENTRUM FOR BRØDREMENIGHEDEN

Fra omkring 1730 og frem til slutningen af 1700-tallet var der en religiøs vækkelse i de to sogne, Stepping og Frørup, som ikke alene var en forløber for Christiansfeldts grundlæggelse som brødre menighedsby i 1773, men også beredte jordbunden for andre gudelige vækkelser i 1800-tallet.

Da Nicolaus Ludwig von Zinzendorf i 1731 kom til København, fordi han som halvfætter til dronning Sofie Magdalene var blevet inviteret til kong Christian 6.s kroning, benyttede han lejligheden til at reklamere for Brødre menigheden ikke bare for kongen og dron-

På dette gamle kort fra 1887 ses forten og den omkringliggende bebyggelse.

ningen, men også for kongens embedsmænd. Kongen og dronningen var i forvejen påvirket af den pietistiske vækkelse, og i Stepping og Frørup var der blevet ansat en pietistisk præst i 1724, Claus Schumacher. Den pietistiske bevægelse lagde meget vægt på de indre følelser. Den sande tro, sagde de, hører til i hjertet hos det enkelte menneske og ikke i forstanden.

Pietisterne gik naturligvis i kirke, men de samlede også rundt omkring i hjemmene til opbyggelige møder med bibellæsning, salmesang og bøn, og de indrettede også skoler for fattige børn, hjem for forældreløse børn og hospitaler, og de sørgede for, at der blev trykt bibler og bøger om kristendom. Det fortælles, at folk blev så påvirket af Claus Schumachers pietistiske forkyndelse, at de undertiden faldt på knæ ude på marken og bad Gud om tilgivelse for alle deres synder.

I 1735 fik Claus Schumacher besøg af Gert Hansen, som kom fra Herrnhut i Sachsen, fra den brødremenighed, som Zinzendorf havde grundlagt i 1727. Brødremenigheden var også påvirket af den pietistiske bevægelse og lagde meget vægt på, at man skulle leve som kristen – ikke bare ved at gå i kirke, deltage i møder med bøn og bibellæsning, men også ved at vise næstekærlighed. Den pietistiske kristendom kunne være meget streng, men hos Brødremenigheden var det glæden, som var det centrale – glæden over alt det, som Jesus havde gjort med sit liv, sin død og sin opstandelse. Det fik Gert Hansen overbevist Claus Schumacher om, og fra den dag blev hans prædikener helt anderledes. Han havde før været en streng præst og fortalt om Guds dom over menneskene, men hans prædiken blev nu mild og fuld af kærlighed.

Claus Schumacher døde i 1738. Den nye præst i de to sogne blev Jørgen Kastrup, som var lærer på Latinskolen i Kolding. Også Jørgen Kastrup var påvirket af Brødremenigheden, og Stepping præstegård blev nu centrum for Brødremenighedens virksomhed både i Jylland og på Fyn. Omkring 1740 blev der bygget til præstegården, der blev lavet en bolig til emissæerne (rejsepræsterne) og indrettet mødesal og senere en latinskole for både piger og drenge af troende forældre. Men pladsen var for trang til de mange aktiviteter, så derfor fandt de i stedet et hus ude i byen, hvor pigerne kunne blive undervist. I 1745 byggede man "Søstrehuset", Jomfrugang 3 lige op af kirkegården til de ugifte søstre.

Kort tid efter at Jørgen Kastrup blev præst i Stepping og Frørup, blev der oprettet et "Brødre-societet" efter forbillede nede fra Herrnhut. Det var et organiseret samfund af

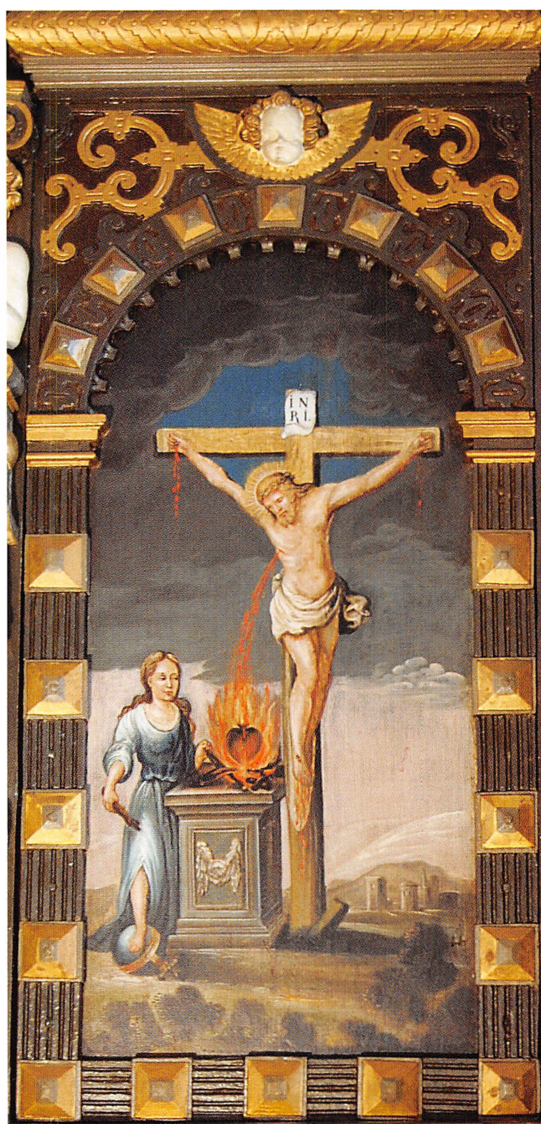
Brødremenighedens "søstrehus" fra 1745 – udvidet i 1809.

troende med en såkaldt korinddeling: En afdeling for gifte mænd, en for gifte kvinder, en for ugifte mænd og en for ugifte kvinder. Samtidig blev der valgt 5 mænd fra de to sogne, der med præsten i spidsen skulle lede de mange aktiviteter. Hver aften blev der holdt andagt i præstegården for husets beboere, og hver søndag eftermiddag blev der holdt møder for både mænd og kvinder. Til søndagsmøderne kunne der komme op til 100 fra begge sogne. Det rygtedes meget hurtigt, hvad der foregik i Stepping præstegård. Til de store højtider kom folk ofte rejsende langvejs fra for at være med til møderne, og de blev indkvarteret i alle kroge af præstegården.

På alterbilledet i Stepping Kirke ser man et spor af Brødre menighedens virke. Det er et billede af en kvinde, hvis hjerte bliver sat i brand af Jesus blod, et billede på den kærlighed, som strømmer ind i menneskers hjerter fra Jesus. Under billedet står: "Vi elske, fordi han elskede os først".

ANDRE VÆKKELSER

Den 1. april 1773 blev grundstenen lagt til det første hus i Christiansfeld på hjørnet af Kirkepladsen og Lindegade, og i løbet af få år var der opført en brødre menighedsby på Tyrstrupgårds marker. Stepping var nu ikke længere omdrejningspunktet for Brødre menighedens virksomhed, men der var stadig et blomstrende menighedsarbejde i de to sogne også under Jørgen Kastrups efterfølger Niels Mygind. Men i slutningen af 1700-tallet forsøgte superintendent (biskop) J. G. Chr. Adler med sin rationalistiske kristendomsforståelse at sætte en stopper for den form

Alterbillede af kvinden, hvis hjerte sættes i brand af Jesu blod.

for vækkelse og åndeligt liv, som foregik i Stepping og Frørup. I begyndelsen fik det ikke de store følger, men efterhånden dalede an-

tallet af de troende, de åndeligt vakte i sognet, og dermed var en "glansperiode" i Stepping og Frørup sognes historie ved at ebbe ud.

Som sagt bredte den herrnhutiske vækkelse sig med Stepping som knudepunkt til mange egne af Jylland og Fyn, og i Anders Pontoppidan-Thyssens store værk *Vækkelsesernes Frembrud i Danmark i første halvdel af det 19. Århundrede* står, at især mange af de sønderjyske præster, som var præget af den pietistiske vækkelse, efterhånden nærmede sig herrnhutismen. Og da Peder Larsen og Rasmus Sørensen, to af de gudelige vækkelses pionerer, omkring 1830 begyndte at rejse rundt for at holde møder, fulgte de herrnhuternes jyske rejserute og fandt mange vakte med dybe rødder i herrnhutismen. Også i vest- og sydfynske sogne – skriver P. G. Lindhardt i sin bog *Vækkelse og kirkelige retninger* – var der mange sogne, som var præget af den herrnhutiske vækkelse. Peder Larsen – én af de gudelige vækkelses pionerer – tjente som ung på gården Skræppenborg lige syd for Odense. Her var alle på gården herrnhuter. Han blev gift med husets datter og overtog gården, men i 1841 købte de en gård i Dons nord for Kolding. Peder Larsen Skræppenborg, som han tit kaldes, var en foregangsmand inden for landbruget med nye dyrkningsmetoder, men han rejste også rundt i landet og holdt møder. Ved et møde i 1837 i Solbjerg præstegård på Mors mødte Peder Larsen Christen Kold, som dengang læste til lærer på Snedsted Seminarium i Thy. De to blev venner for livet, ligesom Kold blev det med præsten i Stepping og Frørup, Laurids Christian Hagen.

PRÆSTEN LAURIDS CHRISTIAN HAGEN

I 1864 tabte Danmark som bekendt krigen mod tyskerne, og det betød, at Stepping nu blev et af de nordligste sogne i det tyske rige, den del, som i hele perioden fra 1864 til genforeningen i 1920 skulle kaldes for Nordslesvig. Navnet Sønderjylland måtte ikke bruges, men der gik ikke lang tid, før de dansksindede i protest mod det tyske styre kaldte landsdelen for Sønderjylland. Igennem hele perioden foregik en fortyskningsproces, som de dansksindede kom til at lide under. Alle embedsmænd skulle aflægge troskabsed til den preussiske konge, der fra 1871 blev kejser i det store tyske rige. I Sønderjylland var der ca. 25 præster og 50 lærere, som blev afskeditget uden pension, fordi de nægtede at aflægge denne troskabsed.

En af dem var Laurids Christian Hagen, født den 29. maj 1808 på Merløsegaard ved Tostrup. Han læste i 1820erne teologi ved universitetet i København, og her blev han nær ven med præsten og salmedigteren N. F. S. Grundtvig, hvis bibelhistoriske sange han udgav i 1832. Hagen var præst i Mjolden ved Ribe 1840-1850, hvor han også var ivrig forkæmper for Grundtvigs højskoletanker og med til at grundlægge Rødding Højskole, den første i landet. Derefter kom han til Stepping og Frørup i 1850, og her var han ikke bare en meget vellidt grundtvigsk præst, han var også dansksindet helt ind til marv og ben. I 1852 mistede han sin første kone, hvis gravsted stadig kan ses på kirkegården, og samme år byggede han ny præstebolig, den gamle præstegård, som den i dag kaldes, og som ligger på Langforte 9. I 1862 blev han ridder af Dannebrog.

Laurids Christian Hagen.

Da han i 1864 nægtede at aflægge troskabsed til den preussiske konge, blev han afskediget i 1867, selvom man i Stepping og Frørup forsøgte at tale de tyske myndigheder til fornuft. Derefter bosatte Hagen sig i Kerteminde, hvor han kort tid efter blev præst for den nyoprettede valgmenighed. Her byggede han også et hus, som fik navnet "Steppinghus", og det navn bærer huset på Vestergade 100 stadig. Hagen døde i Kerteminde den 1. juni 1880, 72 år gammel.

SKOLELÆREREN NIS PETER ANDERSEN

Også på skoleområdet foregik der en meget mærkbar fortyskningsproces i Sønderjylland.

I 1864 indførtes der straks obligatorisk tysk-undervisning, og fra 1888 skulle undervisningen foregå på tysk bortset fra religionstimerne. Og hvis der var børn, som talte dansk i timen, skulle læreren straks gribe ind. Også skolebøgerne blev rettet til, så de tjente tyske interesser, og de tyske myndigheder holdt et vågent øje med alle, som viste det mindste tegn på dansk sindelag, selvom de havde aflagt troskabsed til den preussiske konge.

En af dem var Nis Peter Andersen, som var førstelærer i Stepping 1873-1885. Andersen blev født i Bjolderup Sogn den 14. august 1831, hvor faderen var husmand og moderen jordemoder. Andersen læste til lærer på Jelling Seminarium og blev først lærer i Aabenraa og siden i Tyrstrup og Hejsager. I 1873 kom han til Stepping, hvor han blev førstelærer på den nye skole, der var bygget i 1870, og organist ved Stepping Kirke. Han var i øvrigt en af de første, som spillede på det orgel, som Stepping Kirke anskaffede i 1871.

De tyske myndigheder kendte Andersen og hans danske sindelag, derfor måtte han også, før han tiltrådte stillingen i Stepping, på ære og samvittighed love Landsrådsamtet ikke at agitere for sine danske synspunkter. Men det gik alligevel galt. Sagen opstod kun, fordi han i 1884 lod sin datter deltage i en "lystrejse for 300 sønderjyske piger til Nordsjælland og København". Hans modstandere forsøgte nu at finde flere sager, som kunne fælde ham, f.eks. at han i 1882 udbragte en skål for en tilstedeværende dansk officer under et besøg hos gårdmand Hansen på Andrupgård, og at skolebørnene i 1881 havde anbragt en Dannebrogfane i skolen nær katederet. Disse ganske ubetydelige sager viser med al tydelighed, hvor hårdhændet de tyske

myndigheder gik til værks ved den mindste antydning af dansk sindelag. Andersen blev afskediget uden pension og flyttede først til Kolding siden til Grevinge på Sjælland, hvor han var lærer i 8 år, indtil han tog sin afsked i 1895. Sammen med en datter flyttede han til København, hvor han døde den 17. november 1910.

DEN FØRSTE VERDENSKRIG OG DENS OFRE

Når man går en tur på en sønderjysk kirkegård, vil man hurtigt opdage, at de sønderjyske sogne led hårdt under den første verdenskrig. Det siges, at over 5.000 dansksindede soldater faldt under krigen, det nøjagtige tal kendes ikke. Det var ikke godvilligt, de gik i kamp for en sag, som ikke var deres, men der var måske ikke andre muligheder. De kunne naturligvis forsøge at flygte over grænsen til det gamle land for at undgå militærtjeneste. Mange gjorde det både før og under krigen. Thyge Thygesen, som skal omtales senere, overvejede flere gange denne mulighed, men frygtede for de tyske repressalier mod sin familie hjemme i Stepping, hvis han gjorde alvor af tanken.

Også militærfanger forsøgte at flygte over grænsen i Stepping Sogn, som af tyskerne blev betegnet som "en farlig egn" ligesom andre grænsesogne. På Stepping kirkegård er der en gravsten over Ivan Rudin. I kirkebogen står der: "Ivan Rudin, russischer Kriegsgefangener, welcher bei einem Versuch über die Grenze nach Dänemark zu entfliehen, von den Posten erschossen wurde, gestorben in der Militärbaracke in Hoirup". Det skete den 30. oktober 1916 ved den grænseover-

Ivan Rudins gravsted på Stepping Kirkegård.

gang, som lå ved gården "Grænseminde" i Stepping Sogn, Stenskærvej 15, 6560 Sommersted. Andreas Andersen, som er vokset op på gården, har fortalt, at Ivan Rudin lige nåede over på den anden side af åen, men selvom han nu var på dansk grund, fik grænsevagterne alligevel ram på ham. Han blev slæbt tilbage til militærbarakken, hvor han altså senere døde af sine skudsår.

Grænseovergangen ved "Grænseminde" var meget benyttet, og flere brugte høløftet på gården, indtil de i ly af mørket kunne snige sig over åen, der løb nede bag ved gården.

På kirkegården har beboerne i Stepping rejst en mindesten over de 19, der faldt fra sognet under første verdenskrig, men der var endnu flere, som kom hjem med ar på legeme og sjæl. En af dem var Thyge Thygesen, som var født den 11. juni 1892 på en af de ældste slægtsgårde i Stepping, en gård, som han selv overtog i 1931. Gården ligger på Nørre Alle 16 og ejes nu af et barnebarn. Thyge Thygesens dagbøger og breve fra krigen kan læses i bogen *Kun legetøj i deres hænder*, der er udgivet af Jonas Schulz Thygesen og Martin Bo Nørregård. Det er en gribende beretning, som fortæller om krigen i al dens gru og umenneskelighed.

Thyge Thygesen blev indkaldt som soldat i 1914 og var med i flere slag ved Vestfronten. Men ved et granatangreb ved Somme den 29. september 1916 blev han sammen med en soldaterkammerat fra Sommersted, Marius Iversen, levende begravet. Marius Iversen fik man hurtigt gravet fri, men Thyge fandt man ikke umiddelbart. Da han endelig blev fundet var han uden bevidsthed. Det forlød, at Thyge var død som følge af de alvorlige skader, han havde pådraget sig, og derfor skrev Marius Iversen hjem til Thyges forældre, at han var faldet i krigen. Brevet er skrevet den 2. oktober og ankom til Stepping den 6. oktober, hvor der efterfølgende blev ringet med kirkeklokkerne – sådan som man stadig gør i sønderjyske sogne, når en person er afgang ved døden. Men Thyge var ikke død, men bragt til et lazaret i Bonn ved Köln, og her kom han efterhånden så meget til hægterne, at han den 12. oktober kunne skrive et brev til sine forældre. Det var derfor en meget stor glæde, da brevet den 18. oktober ankom til Stepping posthus, hvor postmester Andresen

straks greb brevet og derefter styrtede rundt i Stepping viftende med det, mens han råbte: ”Thyge lever, Thyge lever!”. Thyge slap altså fra krigen med livet i behold, men han kom sig aldrig over de skader, som han pådrog sig under slaget ved Somme. I 1943 fik han foretaget en hjerneoperation, og femten år senere måtte han igen opereres. Den sidste gang klarede han det ikke. Han døde den 10. august 1958, 66 år gammel.

I 1936 stiftedes foreningen *Dansksindede Sønderjyske Krigsdeltagere i Christiansfeld*. I Stepping Kirke er foreningens fane med navnene på de beboere i Stepping, der deltog i krigen og kom hjem med livet i behold. En af dem, der står på fanen, er Hans Marius Bøttger (født 1898), som var med på Vestfronten 1916-1918 og endte i amerikansk fangenskab. Han snakkede aldrig om krigen og dens gru, heller ikke til sine nærmeste. Det kom først frem, da Stepping Skole på hans gamle dage bad ham fortælle om krigen. Han blev senere interviewet på TVSyd. Krig har altid sine omkostninger.

GENFORENINGEN I 1920

Genforeningen i 1920 er en begivenhed, som stadig står dybt mejslet i mange sønderjyders bevidsthed. Den 10. juli 1920 deltog kong Christian den 10. i en kort andagt i Tyrstrup Kirke, det var et bevæget øjeblik for alle, ligesom det var, da han red over grænsen ved Frederikshøj og tog en lille pige op på sin hest. Der er mange små historier, som knytter sig til denne enestående begivenhed i Danmarks og Sønderjyllands historie. Bl.a. denne beretning fortalt af Grethe Brink, dengang 12 år gammel.

styrer Peter Petersen Mølkjær, som var med i det frivillige brandværn fra begyndelsen, alarmerede ved brand med brandhornet kørende rundt i byen på cykel. Det gjorde han f.eks. den 21. september 1931 kl. 11.10 og allerede kl. 11.22 gav sprøjten vand. Det var smedemester Frederik Platz ejendom, som lå lige nedenfor kirken, hvor der i dag er parkeringsplads, og brandværnets hurtige indsats betød, at dyrene i stalden blev reddet.

FORENINGSLIVET I STEPPING SOGN

Foreningslivet har altid haft stor betydning for lokalsamfundets sammenhængskraft. Stepping Frivillige Brandværn er omtalt, men nævnes må også Samvirke, som i mange år har været omdrejningspunktet for mange aktiviteter i Stepping Sogn. Man siger, at kært barn har mange navne, og det gælder i særdeleshed Samvirke, som bl.a. har gået under navnet "Stepping Ungdomsforening" og "Stepping Skytte- og Gymnastikforening".

Samvirkes historie går helt tilbage til tiden efter Genforeningen, hvor man arbejdede for at skabe en forening, som kunne fremme idræt og gymnastik og samle ungdommen til fester, sammenkomster og foredrag. Da forsamlingshuset blev bygget i 1935, samledes man her den 15. november og stiftede en fælles forening for hele sognet, der kunne fremme alle behov for kultur, idræt, boldspil, gymnastik, festlige sammenkomster og folkedans. I 1975 begyndte man at drøfte muligheden for en hal i Stepping i samarbejde med Frørup og Hjerndrup, og grundstenen til Trekkløverhallen blev nedlagt af kulturudvalgsformand Karen Bjørnsen skærtorsdag 1981.

Den 1. juli 2008 kunne man i Jyske Vestky-

sten læse, at hallen og Samvirke havde sendt en ansøgning til Lokale- og Anlægsfonden om at være med i projektet "Nyt liv i gamle haller". Ansøgningen blev godkendt og er lige nu ved at blive ført ud i livet i form af en større ombygning af hallen, som giver plads til en bred vifte af fritidsaktiviteter for folk i alle aldre. Det er et projekt, som har uvurderlig betydning for egnen og dens befolkning, og som gerne skulle skabe liv og trivsel og binde lokalområdet sammen. Men det kræver, at der stadig er ildsjæle, som vil gøre en indsats, de frivillige kræfter, som der er brug for overalt i foreningslivet.

I 2012 kan KFUM-Spejderne i Stepping fejre deres 50 års jubilæum. Spejderarbejdet i Stepping begyndte med, at 5 drenge samledes i fyrrummet hos Axel Thygesen, men den lille gruppe blev til flere, og man begyndte at bruge den gamle præstegårds udbygning, som førhen havde været enkebolig, skolestue og konfirmandstue. I 1965 blev der oprettet et forældreråd, som sørgede for at holde lokalerne i god stand. I 1978 fik spejderne deres egen hytte, som her i 2011 er ved at blive moderniseret. "Æ' Hyt", som den bliver kaldt, ligger i landlige omgivelser ned til Nørreå. Stepping Kirke har haft et glimrende samarbejde med spejderne.

FRA LANDKOMMUNE TIL SOGNEKOMMUNE

Før 1920 var der i de sønderjyske landsdele omkring 400 preussiske landkommuner, og efter Genforeningen skulle de skæres ned til 124 sognekommuner – en kommune for hvert sogn. Stepping Sogn bestod i den tyske tid af 5 landkommuner – Stepping, Højrup, An-

Stepping Andelsmejeri ved 50-års jubilæet i 1937. I midten mejeribestyrelser Peter Mølkjær og hans kone.

de 27 år var der kun en enkelt dag, hvor han ikke var på arbejde, nemlig den dag, hvor han skulle på session.

Et mejeri var i gamle dage et samlingspunkt ligesom den lokale brugs og købmandsforretning. Tidligt om morgenen kom der mælkevogne fra Bjerndrup, Kolstrup, Anderup og Højrup. De større gårde sendte deres egne vogne, og så blev der udvekslet nyheder og måske også lidt bysladder.

STEPPING FRIVILLIGE BRANDVÆRN

Stepping Frivillige Brandværn er byens stolt-

hed. Man er klar til at rykke ud og slukke selv den mindste brand såvel dag som nat med brandkaptajn Niels Henrik Hansen i spidsen. Brandværnet har trange forhold i Nygade midt i et boligkvarter, og det er måske ikke så heldigt, og bygningen i Nygade er også blevet for lille og for nedslidt. For mange af medlemmerne er det at være brandmand en livsgerning. Således kunne Gunnar Hansen den 18. maj 2011 fejre 50 års jubilæum ved brandværnet. Stepping Frivillige Brandværn blev stiftet den 15. september 1929, og stiftelsesfesten fandt sted på Stepping Kro, hvor der blev sluttet med dans til kl. 2.30. Mejeribe-

grænsen, og heroppe sang de hele den dejlige fædrelandssang, som vist ikke bruges mere.

*Dejlige Danmark, her hvor vi lærte
livet at favne ved skov og ved sø,
Dejlige Danmark, her, hvor vort hjerte
en gang skal briste – men aldrig kan dø!*

SKOLER I STEPPING SOGN

Den første skole i Stepping var som sagt en latinskole for sønner af troende forældre, som blev oprettet omkring 1740 af sognepræst Jørgen Kastrup i præstegården. I 1760 blev der ansat endnu en præst i Stepping og Frørup, som bl.a. skulle tage sig af denne side af præstegerningen, og et sted ude i byen blev der oprettet en lignende skole for piger. Men den første almindelige skole i Stepping blev bygget i 1775, som i 1831 blev afløst af den såkaldte degneskole, hvis bygninger endnu kan ses på Jomfrugang 9. I 1870 flyttedes skolen op på Søndre Alle 7 – dér hvor mekanikerværkstedet nu ligger. Der var to andre skoler i Stepping Sogn nemlig i Bjerndrup og Højrup, og i Frørup Sogn var der opført en skole ved kirken tilbage i 1754.

Den 4. april 1959 blev Stepping Fælles-skole indviet, og de andre skoler i sognet blev nedlagt. Fællesskolen i Stepping er nu også nedlagt og er i 2011 afløst af en friskole, som bygger på Grundtvigs og Kolds skoletanker. Det er en skole fra 0.-7. Klasse. Lederen af Stepping Friskole er Lise Vestergaard Klausen, som i 10 år har været leder for Hundborg Friskole i Thy. Der er lagt mange lokale kræfter i at få etableret skolen, og det må siges at have båret frugt, for før sommerferien var der tilmeldt 92 elever.

Skolerne har stor betydning for lokalsamfundet, og derfor er det meget beklageligt, når de små skoler bliver nedlagt begrundet med økonomi og det moderne samfunds krav, men med større enheder mister man den nærhed og fortrolighed, som kendetegnede de små samfund.

ANDELSMEJERIET "NORDEN"

Stepping Mejeri blev bygget som et andelsmejeri i 1887 og fik navnet "Norden". Det var ejeren af Anderupgård, Ivar Hansen, som tog initiativet, og meget hurtigt fik han andre bønder til at slutte op om ideen. I 1887 var der 500 køer i nærområdet, som leverede mælk til mejeriet, og i 1914 var det tal steget til 650 køer.

Den første mejeribestyrer var Peter Petersen Mølkjær, og han nåede at fejre sit 50 års jubilæum som mejeribestyrer i 1937. Han var en fremragende leder af mejeriet og foregangsmand på området. Han var også en ivrig forkæmper for danskheden. Peter Mølkjær fik kongens fortjenstmedalje i sølv i 1937, men døde kun to år efter. Hans gravsted kan stadig ses på Stepping kirkegård.

Efter Mølkjær blev Sejer Buchhave Hansen ansat som den anden og sidste mejeribestyrer, idet mejeriet blev nedlagt i 1964. Sejer Buchhave var også en dygtig leder af mejeriet og er specielt kendt for sin ostproduktion, som han fik stor anerkendelse for. Ved mejeriets 75 års jubilæum fik han både et fint diplom og 2 guldmedaljer for sin produktion af ost og smør, noget, som også blev fremhævet både ved udstillinger i Århus og København. En kendt skikkelse på mejeriet var også Aksel Sørensen, som arbejdede her 1910-1937, og i

Christian den 10. rider over grænsen ved Frederikshøj den 10. juli 1920.

Mens Christian den 10. sammen med sit følge var til andagt inde i Tyrstrup Kirke, stod hun ude ved hans hest. Den stod og åd græs, pigen klappede hesten, og den kvitterede med at køre sin mule op og ned af hendes fine hvide kjole. Men hvad gjorde det, at kjolen på den måde fik grønne striber; det var jo trods alt kongens hest, og det var jo trods alt en helt særlig dag, som hun sammen med mange andre sønderjyder havde set frem til

og glædet sig til. Da kongen kom ud af kirken, gik han hen og hilste på de soldater, som havde været med ved det skæbnesvangre nederlag i 1864. Det var et stort øjeblik både for kongen og for krigsveteranerne. Én af dem var den 84-årige Peter Wandt fra Bjernstrup i Stepping Sogn, og for ham var det et så bevæget øjeblik, at han faldt om og døde, da han havde hilst på Christian den 10. Det gjorde et stærkt indtryk på pigen, som var fra den samme by som Peter, og hun var også med, da Peter Wandt blev begravet på Stepping kirkegård få dage senere. Hun lagde især mærke til, at kisten var svøbt i Dannebrog, det flag, som de alle elskede, men som de ikke havde måttet bruge mellem 1864 og 1920.

Grethe Brink fortalte mig også, hvordan det var at gå i tysk skole i Bjernstrup. Det var ikke sjovt. Læreren var meget tysksindet – og konen var meget værre! Det var selvfølgelig forbudt at synge danske fædrelandssange, men det gjorde børnene bare alligevel, og så blev læreren vred og fik rynker i panden. En dag havde hendes broder ved middagstid hejst Dannebrog hjemme på gården, som ikke lå så langt fra Bjernstrup Skole, og da børnene så det, istemte de en fædrelandssang af Holger Rasmussen:

*Dejlige Danmark, hør, hvor det klinger,
Danmark er dansk, og sproget er vort.
Danmark, på dannebrogfarvede vinger
bæres dit navn over bølgerne blå.*

Da læreren hørte denne sang, så blev han for alvor rasende, og han sagde en hel masse hurtigt efter hinanden. Men da de fik fri fra skole, løb flere af børnene op i nærheden af

derup, Kolstrup og Bjernstrup – de to sidste blev lagt sammen til én landkommune i 1875. I hver af de 4 landkommuner var der et kommuneråd, hvis leder var kommuneforstanderen (Gemeindevorsteher). Det er nærliggende at sammenligne kommuneforstanderen med en sognerådsformand, men en kommuneforstander havde langt større magt og flere ansvarsområder end en sognerådsformand. Desuden var han det preussiske styres forlængede arm.

Sammenlægningen af de 4 landkommuner til en sognekommune i 1920 var ikke uden problemer. Der blev nedsat et sogneudvalg, som i hvert sogn skulle tage sig af sammenlægningen, og allerede her protesterede Bjernstrup og Anderup over, at de ikke var repræsenteret i sogneudvalget. Bjernstrup mente, at de skulle være selvstændig sognekommune, men det blev afvist af amtet. Amtet måtte også gribe ind for overhovedet at få dannet den nye sognekommune. Der blev indkaldt til et møde på Stepping Kro 29. april 1921, hvor de 4 kommunalforstandere underskrev en overenskomst, der fik tilbagevirkende kraft til den 1. april. Hermed kunne sognerådet i Stepping komme i gang med at arbejde. Det nye sogneråd, som sad frem til det ordinære valg i marts 1922, kom til at bestå af 9 medlemmer.

Den første sognerådsformand blev Søren Anton Søndergaard, der var gårdejer i Bjernstrup. På et møde den 8. juni 1921 blev det besluttet, at sognerådets møder skulle foregå i sognerådslokalet i Stepping Kro den første onsdag i hver måned, og hver fredag formiddag fra kl. 8-11 skulle sognerådsformanden holde kontordag i sin bolig. Sådan var det indtil 1935, hvor der blev indrettet mødelo-

kale og kontor i det nybyggede forsamlingshus.

Der var nok at tage fat på for det nye sogneråd. Opgaverne var fattigvæsen, veje og skoler. Vejene var i en ringe forfatning, og skolerne skulle have udskiftet de fleste af lærebøgerne ved overgangen fra et tysk til et dansk undervisningssystem. Og økonomien i de nye kommuner svarede slet ikke til de arbejdsopgaver, som blev pålagt de nye sogneråd.

I marts 1922 var der ordinært valg til sognerådet. Den 18. marts var det nyvalgte sogneråd samlet for at konstituere sig, og her blev Søren Anton Søndergaard genvalgt som sognerådsformand, og næstformand blev gård ejer Marius Petersen, Stepping. Der blev også valgt medlemmer til skoleudvalget, skolekommissionen, vejudvalget, værgerådet og sygekasseudvalget.

Den 1. april 1924 blev murermester Peter Thygesen, Stepping, valgt som sognerådsformand, og det var han helt indtil 1956. Ved samme møde blev der udpeget to medlemmer, som skulle sørge for anskaffelse af heste og vogne i tilfælde af mobilisering. Peter Thygesen var født i Tagkær i Tyrstrup sogn den 22. april 1882, men flyttede senere sammen med sine forældre til Stepping. Kun 12 år gammel blev Peter sendt ud at tjene som vogterdreng, men efter konfirmationen kom han i lære som murer i Hoptrup. Han var på Haslev Højskole 1904-1905, og i 1907 nedsatte han sig som selvstændig håndværksmester i Stepping. Da den første verdenskrig brød ud, blev han indkaldt til reservebataljonen i Flensborg, og efter et halvt år her fik han sygeorlov i 3 måneder. Den tid benyttede han til at gå over grænsen til Danmark, og

senere fulgte familien med. De boede på Svenstrup Mark ved Middelfart, og først i 1920 vendte de tilbage til Stepping.

Peter Thygesen var sognerådsformand i Stepping i 32 år og sad også en tid i amtsrådet. Han var en markant person, som ofte gav udtryk for sin uforbeholdne mening både i tale og skrift. Når der f.eks. var en sag, som kunne trække i langdrag, fordi ministeriet blandede sig og skulle have svar på utallige spørgsmål, så kunne Peter finde på at skrive med tydelige bogstaver nederst på skrivelsen til ministeriet: "PJAT". Peter Thygesen døde den 6. juni 1976 94 år gammel på plejehjemmet i Sjølund (nu Lærkebo), hvor han boede det sidste års tid.

I 1956 blev gårdejer Søren Peter Jessen, Kolstrup, sognerådsmand, og det var han frem

til kommunesammenlægningen i 1970. Peter Jessen var født i Thorning Sogn den 2. april 1901, men flyttede senere sammen med sine forældre til Højen ved Vejle. I 1928 købte han en gård i Kolstrup, og i 1935 blev han formand for det nye forsamlingshus i Stepping. Peter var også medstifter af Stepping Ungdomsforening "Samvirke" og sad i flere år i bestyrelsen. I 1954 blev han medlem af sognerådet og var altså dets formand 1956-1970. Han nåede også at være medlem af Christiansfeld Byråd, men døde allerede den 23. september 1970 kort tid efter kommunesammenlægningen. Peter Jessen var meget velidt og blev betegnet som en dygtig og særdeles omgængelig mand. Han satte sig godt ind i sagerne og kendte Stepping Sogn som ingen anden.

Billedet af Stepping Sogneråd fra 1925 er taget på Stepping Kro, hvor møderne blev holdt, indtil kommunekontoret i 1935 blev flyttet til det nye forsamlingshus. Fra venstre er det Morten Bendixen Møllerskov, Poul Jørgensen Fredsted, Peter Høffner, Jakob Petersen Tandrup, Peter Thygesen, Marius Petersen, Peter Nissen Frederiksen, Frantz August Christensen Beck og Johannes Petersen Brandorff.

Sognerådsformanden måtte de første år selv klare mange af de daglige forretninger på kommunkontoret, der lå i forsamlingshuset fra 1935, men o. 1940 blev der ansat en kæmner på deltid, en ekspeditionssekretær på amtstuen i Haderslev, Mathias Christian Sørensen, som blev knyttet til kommunen som kasserer frem til 1970. Han var født i Rødebro den 2. oktober 1907 og døde i Haderslev den 20. juni 2007 i en alder af næsten 100 år. Han var åndsfrisk til højt op i alderen.

Ved kommunevalget i 1962 blev den første kvinde valgt ind i sognerådet på en ren kvindeliste. Det var Anne-Sophie Madsen, der var lærer på Stepping Skole. Hun kunne være ret markant i sine synspunkter, som ofte blev fremført med en god portion humor. Anne-Sophie var valgt på en upolitisk liste, men politisk set

var hun uden tvivl socialdemokrat eller SF'er. Anne-Sophie døde den 19. april 2008 og var da medlem af Ældrerådet i Kolding Kommune.

Der kunne skrives meget om de enkelte medlemmer af sognerådet 1921-1970, men det bliver for meget her, blot vil jeg nævne muremester Peter Johannes Gøbel, som blev medlem af sognerådet i 1962 og også var medlem af Christiansfeld Byråd 1970-1990. Han var meget vellidt og evnede det gode samarbejde på tværs af de politiske partier. Også han havde stor en viden både om sognet og de kommunale forhold. Han var med, da Stepping Fællesskole blev bygget i 1959, og da skolen i 2009 kunne fejre sit 50 års jubilæum, holdt han en fremragende tale om skolens tilblivelse. Peter Johannes Gøbel døde den 3. november 2009.

Stepping Sogneråds sidste møde den 31. marts 1970. Fra venstre muremester Marius Thygesen, gård-ejer Nis Jørgen Schmidt, gårdejer Søren Hansen, kommunekasserer Mathias Christian Sørensen, sognerådsformand Søren Peter Jessen, lærerinde Anne-Sophie Madsen, sognefoged og gårdejer Niels Thygesen, amtsvejmand Kristian Damgaard Andersen, muremester Peter Johannes Gøbel og gårdejer Anker Arpe Hansen.

Allerede i 1965 begyndte sognerådet at snakke om den forestående kommunesammenlægning, og i den anledning var der en større artikel om Stepping i Kolding Folkeblad den 3. juli 1965. Artiklen havde som overskrift: "Ingen sammenlægning uden en afstemning". Det var sognerådsformand Peter Jessens holdning, men der kom aldrig en afstemning. Stepping var fra begyndelsen ikke særlig begejstret for at blive lagt sammen med Christiansfeld og Tyrstrup i modsætning til Frørup, som i flere år før sammenlægningen havde haft samarbejde bl.a. på skoleområdet. Jeg vil blot her henvise til H.C. Jensens artikel om Christiansfelds nyere historie i Koldingbogen 2008 *Christiansfeld kommune – et grænsetilfælde*.

Ved kommunalreformen pr. 1. januar 2007 var Steppings befolkning delt i to grupper, en gruppe, som ville til Kolding, og en gruppe, som ville til Haderslev. Uenigheden mellem de to grupper satte gryden i kog i det lille lokalsamfund, og der blev af og til talt med store ord. "Vi er sønderjyder" lød det gang på gang i debatindlæg fra de repræsentanter, som rettede blikket mod syd, og den gamle grænse kom igen til at spille en afgørende rolle – sådan som det også var tilfældet i 1970. Til sidst måtte Thorkild Simonsen – tidligere indenrigsminister og borgmester i Århus – hidkaldes og rede trådene ud ikke bare i Stepping, men i hele kommunen. Det endte med en vejledende folkeafstemning, som viste, at 61 % af kommunens befolkning gerne ville nordpå med Kolding som omdrejningspunkt og lokomotiv og resten ville til Haderslev. Det gav ingen ro, og derfor foreslog Folketingets Kommunaludvalg med Poul Nødgaard i spidsen endnu en folkeaf-

stemning i de sydlige sogne hver for sig. I Stepping viste denne afstemning, at omkring 60 % af befolkningen ville nordpå, og det må siges, at det var klar tale. Det var især de unge, som rettede blikket mod nord, hvori- mod de ældre havde bidt sig fast i den gamle grænse og derfor rettede blikket mod syd.

Desværre var der et spinkelt flertal på 3 stemmer i nabosognet Hjerndrup, som ville til Haderslev. Det var ikke så heldigt og kunne få alvorlige konsekvenser både for Trekløverhallen og Stepping Skole, hvis skoledistrikt også omfattede Hjerndrup. Stepping Skole er blevet nedlagt i 2011 og erstattet af en fri-skole, og Trekløverhallen har fået en saltvandsindsprøjtning både fra Lokale- og Anlægsfonden og Kolding Kommune, og det har kun været berettiget, for hallen har uvurderlig betydning for foreningslivet i Stepping, Frørup og Hjerndrup.

KILDER

Glimt af Stepping og Frørup sognes historie – samlet af Johannes Tast, Stepping 1982.

Kim Furdal: Fra preussiske landkommuner til danske sognekommuner, 1999.

Stepping Sognekommunes forhandlingsprotokol.

H.C. Jensen: Christiansfelds historie siden 1970 i Koldingbogen 2008.

Dagbladet Dannevirke.

Dagbladet Jyske Tidende.

Dertil kommer en hel række historiske og kirkehistoriske artikler, hvor Stepping er omtalt, og nævnes må også pastor Herman Wilhelm Doses mange indberetninger til synoden i Haderslev, som giver et nuanceret billede af det kirkelige og verdslige liv i sognet i hans tid som præst fra 1882-1920.

Fotografiet af Stepping Sogneråd fra 1925 er stillet til rådighed af Christiansfeld Lokalhistoriske Arkiv, og billedet af sognerådet den 31. marts 1970 er hentet fra forhandlingsprotokollen.